

SADRŽAJNA OBRADA GLAZBE : STANJE I MOGUĆNOSTI

SUBJECT CATALOGUING OF MUSIC MATERIALS : CURRENT STATE AND FUTURE TRENDS

Tatjana Mihalić

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
tmihalic@nsk.hr

Marija Keča

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
mkeca@nsk.hr

UDK / UDC 025.4:78

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 10. 1. 2014.

Sažetak

U sadržajnoj obradi glazbene građe razlikuje se obrada publikacija o glazbi te glazbene građe u užem smislu riječi koja se odnosi na tiskane i rukopisne note te zvučnu glazbenu građu. U radu se izlaže praksa klasifikacije i predmetne obrade glazbene građe u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu te se razmatra osnovna problematika s kojom se susreću glazbeni knjižničari. Završni dio rada pregled je novih mogućnosti sadržajnog pretraživanja glazbe koje se otvaraju pojavom novih tehnologija i sustava te glazbe u digitalnom obliku.

Ključne riječi: glazba, glazbena građa, sadržajna obrada glazbe, Univerzalna decimalna klasifikacija, slobodno oblikovane odrednice

Summary

Subject cataloguing of music materials differs from cataloguing of publications about music, or specific music materials like printed and handwritten sheet music and sound recordings. This paper discusses the practice of classification and subject indexing of music materials in the National and University Library in Zagreb. It also analyzes the most common problems encountered by music librarians in defining subject or content of musical works. The final part of the article gives an overview of new features of searching and retrieval of music which emerged with new technologies and digital music.

Keywords: music, music indexing, music subject cataloguing, Universal Decimal Classification, musical index terms – uncontrolled

1. Uvod

Glazba je oduvijek smatrana univerzalnim jezikom, promatrana kroz glazbeni materijal koji izvire iz nje same. Tonski sustav svakoga glazbenog djela, bez obzira kako zabilježen, razumljiv je svima, ali oblikovan kroz razne intelektualne i fizičke entitete ipak zahtijeva zalaganje oko sustavne organizacije. Ako to stavimo u kontekst knjižnica i glazbene građe, zadatak je glazbenih knjižničara građu nabaviti, obraditi, pohraniti i omogućiti dostupnost korisnicima. Također, i organizirati građu kako bi olakšali dostupnost i to ne samo pomoću najosnovnijih elemenata pristupa kroz elemente naslova i autora, nego i drugih vidova glazbe koji izvire iz samoga glazbenog materijala i jednim dijelom oblikuju njen sadržaj. Bez obzira na zajedničke elemente tonskog sustava od kojih je izgrađena i prepoznatljivost skladateljskih tehnika i postupaka, česti su problemi u određivanju sadržaja i predmeta glazbe. Kako glazbu stručno obraditi, kako joj odrediti predmet i sadržaj te olakšati korisnicima pretraživanje glazbene građe po različitim kategorijama, pitanja su koja zaokupljaju (glazbene) knjižničare. Pri tome, glavni je cilj različitim skupinama korisnika omogućiti učinkovito pretraživanje i pronalaženje glazbene građe kroz sadržajne elemente glazbenog djela.

2. Glazbena građa – vrste, pojavnosti, oblici, mediji

Glazbu nalazimo u više pojava oblika koji su neodvojivo povezani: u obliku notnog teksta (rukopisnog ili tiskanog), grafičke reprezentacije poznate pod nazivom *musica practica* ili u obliku zvučnog zapisa glazbe, odnosno ostvarenja glazbe u zvuku. Kako je glazbu nemoguće promatrati i proučavati isključivo na

notnom papiru, zvučne snimke predstavljaju neodvojiv dio notnom tekstu i ukupnoj glazbenoj literaturi. Stoga danas glazbena građa u sastavu knjižnica i zbirke predstavlja “sređen bibliotečni muzički materijal” koja osim *musicae practicae* sadrži i knjige o glazbi – *musica theoretica*, odnosno građu o glazbi.¹ Tako glazbenu građu možemo podijeliti na onu u **širem smislu**, pod kojim se misli sva literatura o glazbi te onu u **užem smislu**, koja obuhvaća note (tiskane i u rukopisu) i zvučne snimke.² U ovom radu razmatrat će se glazbena građa u užem smislu riječi – note (tiskane note te rukopisne note, glazbene izvore) te zvučna glazbena građa objavljena na različitim medijima za pohranu.

Već sama rukopisna notna građa i njeni različiti oblici pojavnosti – potpuna partitura, sažeta partitura, particella, vokalna partitura, zborska partitura, klavirski izvadak, dirigentska partitura, džepna partitura, skice, dionice – daju naslutiti kako obrada te vrste građe zahtijeva prikladno označivanje u stručnoj obradi. Tiskane note objavljuju se u različitim izdanjima – kao antologije, različiti aranžmani, preradbe za razne kombinacije izvodilačkih sastava, partiture s dionicama ili bez njih, s tekstem ili bez njega, ali i drugi oblici izdanja koje je nemoguće izdvojiti na jednom mjestu. Zvučna građa također stavlja određene zahtjeve jer je, osim raznolikoga zvučnog sadržaja, objavljena na različitim medijima koji pohranjuju zvuk. To su analogni (gramofonske ploče, magnetofonske vrpce, zvučne kasete i drugi) ili digitalni – dostupni mjesno (kompakt diskovi) ili daljinski (online zvučne datoteke s različitim formatima zvuka). Ako pri tome uzmemo u obzir i veliku količinu različitih vokalno instrumentalnih izvodilačkih sastava te glazbenih formi (oblika) i žanrova kojima pojedine skladbe pripadaju, sve skupa mora imati dobar i sustavan način obrade kako bi korisnici došli do onoga što žele.

3. Sadržajna obrada glazbene građe u užem smislu

Često se postavlja pitanje što je značenje glazbe te kako odrediti sadržaj i predmet glazbenog djela. Problemima određivanja i poimanja značenja glazbe pristupalo se s područja glazbenog nazivlja, glazbene filozofije i sociologije, estetike glazbe, ali i drugih područja, tragajući za njenim značenjem s određenog vida discipline. Postavljaju se dvojbe proizlazi li značenje glazbe iz sfere psihološkog (subjektivnog), u kojem se poseže za izvanglazbenim sadržajima

¹ Bonifačić, Vera. Muzičke knjižnice i zbirke. Hrvatska. // Muzička enciklopedija. Vol. 2. Zagreb : JLZ, 1977. Str. 643.

² Juričić, Vedrana. Prijedlog odabira glazbene građe za digitalizaciju u sklopu projekta Projekt digitalizacije građe u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Zagreb, 2003. [radna verzija].

(tzv. programna glazba) ili je značenje posljedica određene glazbene strukture u kojemu struktura “pretpostavlja sposobnost čitanja (skrivenih) značenja”.³ Predmet, tema (*subject*) u rječniku Harvard concise dictionary of music definira se kao *melodija ili melodijski fragment, koji, po svojstvu svog karakterističnog oblika, istaknutog položaja ili posebne obrade, predstavlja temelj u strukturi kompozicije*.⁴ Definicija kao takva stavlja predmet i sadržaj glazbe u kontekst svojstvenoga glazbenog materijala te glazbenim knjižničarima nimalo ne olakšava pitanja kako stručno obraditi glazbu. Budući da različite ciljane skupine korisnika, ovisno o svojoj poučenosti ili usmjerenju vide različite prioritetne elemente pristupa glazbenoj građi, sadržajno bi obrada (a posljedično tomu i pretraživanje) glazbene građe trebala omogućiti pristup pomoću različitih aspekata i kategorija. Pri tome sustav pretraživanja treba biti usmjeren na ciljane skupine formalno obrazovanih glazbenika koji točno znaju što trebaju te na šire skupine korisnika koje nemaju detaljnije znanje iz područja glazbe.

Za korisnike koji traže glazbenu građu, važno je mnogo toga: skladatelj, naslov djela, izvođač(i) (solisti, orkestar, dirigent, grupa), glazbena forma, glazbeno razdoblje, broj opusa, broj tematskog kataloga, fizički oblik (format) skladbe. Glazbena literatura obiluje skladbama s generičkim nazivima (kao npr., sonate, simfonije, suite) koji zahtijevaju znatno više mogućnosti u pretraživanju pomoću samog naslova koji je često i u značenju glazbene forme. Također, postavlja se pitanje kako odrediti predmet i sadržaj djelima s distinktivnim naslovima poput Djevojke lanene kose ili djela Couperinov grob C. Debussyja. Budući da su to djela za klavir (klavirski preludij i klavirska suita), vidljivo je da u tim slučajevima aspekti glazbene forme i izvodilačkog sastava, između ostalih, određuju elemente stručne obrade. Budući da je glazbenicima vrlo važan oblik partiture koji će konzultirati, važnost treba pridati i fizičkom obliku notne građe. U praksi to znači da će dirigenti u glazbenoj notnoj literaturi najčešće tražiti potpunu partituru, dok vokalnim solistima može dobro poslužiti ili neki oblik partiture (npr., vokalna partitura) ili klavirski izvadak. Korisnici koji se bave glazbenom poukom ili profesori pojedinih instrumenata, tražit će građu po određenom instrumentu, dok je širem krugu korisnika koji žele zvučne snimke (najčešće popularne glazbe), najčešći oda-

³ Prema N. Gligu postoji odnos triju razina u poimanju glazbe kao teksta: odnos notnog, glazbenog i slušnog teksta. Usp. Gligo, Nikša. Zvuk-znak-glazba : rasprave oko glazbene semiografije. Zagreb : Muzički informativni centar, 1999.

⁴ Definicija nastavlja da sonata, na primjer, ima dvije teme (ili dvije skupine tema), fuga obično jednu, osim u slučajevima dvostruke ili trostruke fuge. Vidi: Harvard concise dictionary of music / compiled by Don Michael Randel. Cambridge ; London : The Belknap Press, 1998. Str. 489.

bir pristupa izvođač(i).

Različitosti u tumačenjima, specifičnost glazbene građe, kao i brojne različite vrste glazbene građe na različitim medijima i u fizičkim i intelektualnim oblicima (FRBR izrazi i pojavni oblici) te skupine korisnika koji imaju različite prioritete u pretraživanju glazbene građe, neki su od problema koji se javljaju na području sadržajne obrade glazbe. Uz to, studije koje dokazuju neučinkovitost postojećih sustava sadržajne obrade glazbe mogu biti neki od motiva za česte tvrdnje glazbenih knjižničara kako sadržajna obrada glazbe predstavlja velik izazov za katalogizatore te da do danas nije pronađen potpuno zadovoljavajući sustav indeksiranja glazbe.⁵ Shvaćajući problematiku određivanja sadržaja glazbene građe, glazbeni knjižničari ustanovili su više fizičkih, bibliografskih i intelektualnih značajki (čak jedanaest) važnih za notnu građu i zvučne snimke: 1. veličina, 2. format, 3. abecedno kazalo skladatelja, 4. izvodilački sastav, 5. oblik skladbe, 6. predmetni sadržaj, 7. ugođaj, 8. jezik teksta, 9. geografska odrednica, 10. stil (period), 11. broj opusa i tematskog kataloga.⁶ Na temelju glazbene forme te izvodilačkog sastava, temelji se jedan od najkorištenijih sustava predmetnih odrednica za glazbu, predmetni sustav Kongresne knjižnice (*Library of Congress Subject Headings*). Iako se nadziranom sustavom uvelike doprinosi sustavnoj i dosljednoj organizaciji građe, kritike sustava dolaze iz zajednice glazbenih knjižničara. Neke od zamjerki sustavu upravo su nedosljednosti te neučinkovitost pronalazjenja građe zbog strukture predmetnih odrednica u kojima se prvo navodi glazbena forma pa izvodilački sastav. Takav pristup nije prioritetan način na koji bi glazbenici izvođači razmišljali i pretraživali glazbenu građu, stoga se usporedo radilo i na stvaranju nadziranog rječnika za glazbu (glazbenog tezaurusa). Na tragu te zamisli Potkomisija za klasifikaciju (Subclasssification Commission) Međunarodnog udruženja glazbenih knjižnica (*IAML – International Association of Music Archives, Libraries and Documentation Centers*) već je početkom 80-tih godina ustanovila nekoliko kategorija važnih za sadržajnu obradu glazbe pomoću različitih aspekata. Osim već spomenutih kategorija – izvodilački sastav; period, vrijeme nastanka skladbe; glazbeni oblici i vrste, prostor nastanka glazbe (geografski), dodana je i kategorija povoda, svrhe i sadržaja (u značenju glazbenog karaktera).⁷ Još 1985. američko Udruženje glazbenih

⁵ Kelly, Elizabeth. Music indexing and retrieval : current problems. // *The Indexer* 28, 4 (December 2010), 163.

⁶ Buth, Olga. Scores and recordings. // *Library trends* 23 (1975), 427-450.

⁷ Dorfmueller, Kurt. Form und Gattungsnamen im Sachkatalog der Musica Practica. Zum Entwurf eines Thesaurus. // *Fontes artis musicae* 28, 1/2 (1981), 123.

knjižnica (*Music Library Association – MLA*) uspostavilo je radnu skupinu koja bi radila na projektu izrade glazbenog tezaurusa (*Music Thesurus Project*). Iako nije bilo zadovoljavajućeg rezultata, od nastojanja se nije odustalo pa se 2009. Kongresna knjižnica udružuje s MLA u projektu izrade tezaurusa za žanr i oblik te za izvodilački sastav.⁸ Sustav još uvijek nije implementiran, ali na mrežnim stranicama Kongresne knjižnice (Library of Congress) postoji popis naziva za formu i žanr te radni popis naziva za izvodilački sastav.⁹

4. Praksa sadržajne obrade glazbene građe u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu

Sadržajna obrada glazbene građe u užem smislu¹⁰ radi se dodjeljivanjem UDK oznaka te slobodno oblikovanih predmetnih odrednica. Klasifikacija glazbene građe (nota – rukopisnih i tiskanih) te glazbenih zvučnih snimaka radi se po srednjem izdanju Univerzalne decimalne klasifikacije, dok se od 2014. počinje primjenjivati skraćeno izdanje UDK koje je Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu objavila 2013. godine.¹¹ Iako zbog prirode i tipa knjižnice i općeg fonda njene knjižnične građe, možda nema potrebe za dublju raščlambu, zbog prirode i specifičnosti glazbene građe, struktura UDK sheme ponekad ne daje dovoljno detaljna rješenja važna u stručnoj obradi glazbene građe u užem smislu riječi. Pri tome se glavna problematika može razdijeliti na pitanja razrađenosti sheme i već unaprijed strukturiranih i ograničenih podjela UDK oznaka ili neodgovarajućih oznaka za glazbenu građu u užem smislu riječi. U najvećem dijelu pitanja dubine klasificiranja odnose se na pojedine glazbene stilove te na oznake formalnih oblika glazbenih sadržaja not-

---

⁸ McKnight, Mark. Are we there yet? Toward a workable controlled vocabulary for music. // *Fontes artis musicae* 59, 1(2012), 287-289.

⁹ Usp. Candidate music genre/form terms for discussion [citirano: 2014-01-08]. Dostupno na: <http://www.loc.gov/catdir/cps/musicterms.pdf> te Medium of performance for music working list of terminology [citirano: 2014-01-08]. Dostupno na: <http://www.loc.gov/catdir/cps/medprf.pdf>.

¹⁰ U tekstu se sadržajna obrada glazbene građe odnosi na obradu glazbene građe u užem smislu riječi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

¹¹ Usp. Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. I. dio : Društvene i humanističke znanosti . Također, vidi i: Univerzalna decimalna klasifikacija. Skraćeno izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2013.

ne građe.¹² Budući da sve partiture dolaze u nekom obliku skladbe (potpuna partitura i/ili dionice, sažeta partitura, klavirski izvadak i dr.), bitno ih je tako i označiti, a osobito je to važno kod rukopisnih ostavština. U slučaju srednjeg izdanja, ne mogu se razdijeliti partiture i dionice te bi im se trebala dodijeliti ista klasifikacijska oznaka (78.089.6). U potpunom izdanju ovaj dio skupine detaljnije je razriješen te se pojedinoj jedinici može dati pojedinačna oznaka za dionice te različite glazbene formate partitura.¹³

Određeni problemi nalaze se u klasifikacijskim podjelama glazbenih žanrova, osobito za glazbu 20. stoljeća kojoj je značajka pluralizam stilova takozvane klasične glazbe, ali i razvitak brojnih pravaca u popularnoj (zabavnoj) glazbi.¹⁴ Stilovi koji se javljaju u klasičnoj glazbi tijekom 20. stoljeća inovativno su i trajno obilježili razvitak glazbene umjetnosti. Promatrajući klasičnu glazbu i važne pravce koji su se razvili tijekom 20. stoljeća, kao što su atonalitetna glazba, dodekafonija, musique concrète, aleatorika, serijalizam i drugi, otvara se pitanje je li dovoljno sve navedeno stručiti istom oznakom 7.036 za pravce 20. stoljeća ili bi ipak trebalo imati mogućnosti za detaljnije određenje glazbenih pravaca koji oblikuju današnju glazbenu literaturu.

Osim u klasičnoj glazbi, pluralizam stilova javlja se i u zabavnoj ili popularnoj glazbi. Jedan od njih je *jazz glazba*, karakterističan pravac popularne glazbe koji ne nalazimo u ostalim umjetnostima. Kao takav, nema ga u potpodjeli 7.036, a jedino navođenje jazza u skupini 78 je pod oznakom 785.161, što je oznaka za vrste glazbenih izvodilačkih sastava (uključujući i jazz sastave). Kako bi jazz ipak ostao pod oznakom pravca, a ne sastava, u praksi obrade jazz glazbi dodjeljuje se UDK oznaka 78.036 iz podjele 7.036 *Pokreti moderne umjetnosti (od kasnog 19. st.). Realizam, impresionizam i pravci 20. stoljeća* zajedno s pravcima koji su se razvili u popularnoj glazbi 20. stoljeća. Rezultat nepromjenjive strukture jest i taj što se brojni pravci popularne glazbe (kao, na primjer, reggae, hip hop, rap, rock, punk i brojni drugi) UDK

¹² Budući da se do vremena pisanja članka radilo po srednjem izdanju, u članku će se osvrnuti odnositi prvenstveno na srednje, a ne na skraćeno izdanje.

¹³ Potpuno izdanje UDK tablica jasno određuje oznake kojima klasifikator glazbene građe može dodijeliti oznaku za potpunu partituru, dirigentsku partituru, džepnu, studijsku partituru, dionice, klavirski izvadak i dr.

¹⁴ Vidi Gligo, Nikša. Pojmovni vodič kroz glazbu 20. stoljeća. Zagreb : Muzički informativni centar KDZ ; Matica hrvatska, 1996.

oznakom ne razlikuju te se svi okupljaju pod oznakom 78.036.¹⁵

U instrumentalnoj glazbi srednje izdanje ponegdje ne donosi dovoljno razrađenu strukturu instrumenata jer se shemom UDK ne može označiti je li djelo pisano za sopran, tenor, alt ili bas saksofon, ili klavir četveroručno ili čak šesteroručno. Klavirska literatura razlikuje djela za dva klavira i za klavir četveroručno te bi ih trebalo primjereno i označiti. Kod glazbenih sastava u nedostatku jedinstvene oznake za tamburaške orkestre (ili orkestre trzalačkih instrumenata), takve sastave mora se stručiti kao 787.65:785.16 (kombinacija oznaka za mandolinu i mali orkestar). Slično stanje je kod harmonikaških orkestara koji također nemaju UDK oznaku te kod puhačkih i limenih orkestara koji imaju zajedničku UDK oznaku.

Osim nota, neodvojivi dio glazbene građe su zvučne izvedbe koje se u knjižnicama nalaze na različitim medijima za pohranu. Specifičnosti glazbene zvučne građe očituju se u različitim medijima pohrane te se za svu glazbenu zvučnu građu, osim glavnih oznaka navode i pomoćne oznake za oblik, odnosno medij pohrane zvuka (na primjer, kompakt disk 086.76 ili gramofonska ploča 086.72). Zvučna građa, osim klasične glazbe, sadrži i veći broj jedinica popularne i tradicijske glazbe, stoga se i tu postavlja pitanje razrađenosti i dodjela UDK oznaka te slobodno oblikovanih predmetnih odrednica za pravce popularne te folklorne glazbe. Kod antologija i kompilacija, katalogizator mora odrediti koncept stručne obrade i odlučiti što je bitno te kako sažeti glazbeni sadržaj koji vrlo često obuhvaća raznolike glazbene forme, stilove, izvodilačke sastave i žanrove. Uporabom novoga skraćenog izdanja UDK, objavljenog 2013., iz temelja se mijenjaju UDK oznake za instrumente (780.6) te otvaraju daljnja pitanja već naznačena u ovom poglavlju.¹⁶ U skraćenom izdanju okupljaju se simfonije, sonate i koncerti.

Predmetna obrada glazbenih jedinica u užem smislu riječi radi se pomoću slobodno oblikovanih predmetnih odrednica. Iako je u formalnom smislu

¹⁵ Skraćeno izdanje UDK iz 2013. ponudilo je rješenje upravo za jazz te se u potpodjeli 78.036 nalazi oznaka 78.036.9 *Jazz i srodni stilovi*.

¹⁶ Posebice se to odnosi na format (oblik) glazbenih djela u skraćenom izdanju pod UDK oznakom 78.089 *Format tiskanih glazbenih djela* s kojom ne samo da se ne mogu odijeliti vrste partiture, klavirskog izvataka i dr., nego i otvaraju daljnja pitanja kako ostručiti sve oblike glazbene građe koja nije tiskana. Dalje, koncerti su navedeni pod dvije UDK oznake: pod 78.082 *Simonije. Sonate. Koncerti* te pod oznakom je 785.6 *Končerti* koja je u srednjem izdanju označavala sve vrste koncerata. Naziv *Končerti* zbunjuje jer asocira na rani oblik koncerta *Concerto grosso* te se otvara dvojba koju UDK oznaku dati npr., violinskom koncertu.

najbolje imati nadzirani rječnik naziva kojima se osigurava dosljednost, sadašnjim dodjeljivanjem slobodnih odrednica postigla se neovisnost i ravnopravnost različitih kategorija po kojima korisnici mogu pretraživati glazbenu građu.

Odabir naziva ipak uvažava značajnu glazbenu referentnu literaturu te logiku predmetnog označivanja, a pri tome slijedi se nekoliko kategorija: glazbena forma; izvodilački sastav; glazbeno razdoblje; broj opusa ili tematskog kataloga te dodatno prigoda ili svrha glazbenog djela.¹⁷ Za svu glazbenu građu u užem smislu riječi deskriptori će biti stavljeni u množini, dok za glazbenu građu u širem smislu riječi (djela o glazbi) stavlja se naziv u jednini. Stoga će odrednica *simfonije* značiti samu glazbenu formu djela, a odrednica *simfonija* označavati djela o simfoniji. Vrlo je bitno poznavati teoriju područja jer se glazbeni nazivi, osobito oni koji označavaju glazbenu formu mogu javiti i u nekoliko sasvim suprotnih značenja, dok mnoge glazbene forme nekada imaju više značenja te je potrebno znanje katalogizatora kako odrediti i iskazati sadržaj glazbenog djela.¹⁸

Primjeri:

1.

786.61.083

786.61.082.2

Bach, Johann Sebastian

Organ music : the Bach-Gesellschaft edition / Johann Sebastian Bach. - New York : Dover Publications, 1970. - 357 str. ; 28 cm.

*Sonate

*Preludiji

*Fuge

*Korali

*Koralni preludiji

---

¹⁷ Osim uporišta u publikacijama koje su se bavile glazbenim nazivljem, koristi se i rječnik naziva nastao kao rezultat istraživanja u magistarskom radu Đ. Brezak-Lugarić. Usp. Brezak-Lugarić, Đurđica. Tezaurus za pretraživanje u Zbirci muzikalija i audiomaterijala Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Zagreb : Đ. Brezak-Lugarić, 2002. [magistarski rad]

¹⁸ Kao jedan od primjera je trio koji ima više značenja (djelo za tri izvođača, komorni sastav, djelo u orguljskoj literaturi, stavak) te ih treba tako i označiti. Još je jedan primjer razlika između naziva *sinfonia* kao manje instrumentalne skladbe kasne renesanse i ranog baroka od kasnije *simfonije*, višestavačne glazbene forme koja ujedno implicira i izvodilački sastav.

*Orgulje

*Es-dur

Objašnjenje: tiskane note u kojoj su sadržane razne skladbe za orgulje.

2.

785.7

785.75:786.2

Canić, Josip

Molitva nad grobom junaka / J. [Josip] Canić. - U Osijeku : Klub hrvatskih književnika, [19-]. - 1 partitura (3 str.) ; 23 cm.

*Komorna glazba

*Kvinteti

*Klavirski kvintet

Objašnjenje: tiskane note, skladba nepoznatog glazbenog oblika pisana za klavirski kvintet.

3.

786.2:785.75

78.089.7

Širola, Božidar

Prikazanje zgoda iz života Svetoga Panfucija / po Marku Maruliću priredio M. [Milan] Pavelić ; režijska uputa V. [Velimira] Deželića sina ; muzika B. [Božidara] Širole. - [Zagreb] : Hrv. kat. narod. savez, [19-]. - [48] str. ; 31 cm.

*Zborovi

*Mješoviti zbor

*Kvinteti

*Klavirski kvintet

*Klavirski izvadak

Objašnjenje: tiskane note, klavirski izvadak skladbe za mješoviti zbor i klavirski kvintet.

4.

785.6:786.1:787.1/.4

785.6.089.6

Bradić, Srećko

Šesti zagrebački koncert = Zagreb concerto No. 6 : Concerto da chiesa / Srećko Bradić ; [urednik Krešimir Seletković ; notografija Srećko Bradić, Danijel Legin]. - Zagreb : Cantus, 2011. - 1 partitura (45 str.) ; 31 cm.

*Koncerti

*Komorni sastavi

*Gudači

*Čembalo

* Partitura

Objašnjenje: tiskane note, koncert za komorni sastav uz continuo čembala

5.

784.5(086.76)

Schönberg, Arnold

Gurrelieder / Arnold Schoenberg ; [izvode] Karita Mattila, soprano, Anne Sofie von Otter, mezzosoprano, Thomas Moser, tenor, Philip Langridge, tenor, Thomas Quasthoff, bass-baritone ; Rundfunkchor Berlin, MDR Rundfunkchor, Leipzig, Ernst Senff Chor Berlin ; Berliner Philharmoniker ; conducted by Simon Rattle. - [S. l.] : EMI Classics, 2002. - 2 CD-a (59, 50 min.) : stereo ; 12 cm.

*Kantate (svjetovne)

Objašnjenje: zvučna snimka objavljena na kompaktnom disku, svjetovna kantata za pet solista, recitatora, zbor i orkestar

6.

782.1.089.6

Gotovac, Jakov

Ero s onoga svijeta : komična opera u 3 čina : op. 17 : partitura / Jakov Gotovac ; po narodnoj priči spjevao Milan Begović. - 1 partitura u 3 sv. (162, 136, 135 str.) ; 41 cm.

Autograf. - Crna tinta.

*Opere

*Op. 17

*Partitura

Objašnjenje: autograf, potpuna partitura za operu

7.

782.1.089.7

Bersa, Blagoje

Jelka iz Gruža : op. 12 / [Blagoje Bersa]. - 1 partitura (45 str.) ; 32 x 25 cm.

Autograf. - Olovka. - Klavirski izvadak. - Nasl. nad tekstem. - Na predlistu

2 naslova: Jelka iz Gruža. Prognana. - Na spojnim list. skladateljevi potpisi:

Hektor Dugodolski (tj. B. Bersa). - Na predlistu: Jedan čin u dva diela,

u Hvaru 24/IV.1901. ; Slike iz dalmatinskog pomorskog života, Spljet

24/V.1901. - Na zadnjim koricama tekst talijanske pjesme: Fossi poeta!

*Opere

*Op.12

*Klavirski izvadak

5. Stvaranje novih mogućosti : pretraživanje glazbi svojstvenih sadržaja

Bez obzira na standardne i uobičajene metode sadržajne i predmetne obrade glazbene građe o kojima je dosad bilo riječi, specifičnosti glazbe i glazbenih elemenata izgradnje glazbene strukture otvorili su mogućnosti označivanja i pretraživanja glazbe pomoću glazbi svojstvenih sadržaja. Pri tome se misli na osnovne elemente u izgradnji tona te tonskog sustava – melodije, ritma, harmonije i timbra te je osnovna zamisao da se glazba opiše svojstvima koja proizlaze iz nje same, ali i mogućnostima kodiranja određenih glazbenih značajki koji bi olakšavali pretraživanje i pronalaženje glazbene građe.

Specifičnost glazbenog sadržaja koji je zahvaljujući napretku tehnologije postao digitalan, omogućio je razvoj sustava koji je za cilj imao iznaći što bolje sustave označivanja i pretraživanja digitalne glazbe. Tu je ponajprije riječ o digitalnim zvučnim zapisima gdje je zahvaljujući sličnosti glazbenog sustava s matematičkom strukturom omogućena izrada algoritama i ekstrakcije pojedinih frekvencija. Svaki ton glazbenog sustava ima svoju frekvenciju (visinu) te trajanje, što je moguće alfanumerički iskazati te računalno predvidjeti određeni slijed melodije i trajanja pomoću matematički određenih obrazaca i algoritama. Iako neki autori smatraju da se u razvitak mogućnosti sadržajnog pretraživanja glazbe krenulo zbog korisnika koji nemaju glazbeno obrazovanje i učinkovitijeg pretraživanja i pronalaženja glazbe, razloge ovom načinu iskazivanja glazbenog sadržaja treba tražiti i u nedostatnosti s kojima se glazbenici susreću u pretraživanju već tradicionalnih formalnih upita kod

pretraživanja glazbene građe.¹⁹ Načelo glazbenoga sadržajnog pretraživanja temelji se, po uzoru na tekstualne leksičke jedinice i pretraživanje teksta, na uspostavljanju leksičkih glazbenih jedinica koje bi se uspoređivale na temelju četiri glavne dimenzije glazbe – melodije, ritma harmonije i timbra. Stoga se pretraživanje melodije temelji na indeksiranju i algoritmima za pronalaženje i uspoređivanje glazbenih leksičkih jedinica visine tona i njihovog trajanja te strukture melodijskih fraza. Osim melodijskih fraza, upravo se tonalitetnost i uobičajene harmonijske progresije (temelj zapadne umjetničke glazbe danas poznate pod nazivom “klasična” glazba do pojave atonalnih tehnika) mogu uzimati kao elementi koji omogućuju automatsku ekstrakciju slijedova akorda i njihovo predviđanje. Zbog toga se i istraživanja sadržajnoga glazbenog pretraživanja, bez obzira pomoću koje glazbene reprezentacije, odnose najčešće na zapadnu klasičnu glazbu, dok su najrecentnija istraživanja omogućila pretraživanje i žanrova popularne / zabavne glazbe.²⁰ Neke od problema predstavljaju enharmonijski tonovi gdje sustav ne prepoznaje tonove koji zvuče isto, ali se u notnom crtovlju različito pišu (primjer *gis* i *as* su ista visina tona, ali imaju različito značenje u notnoj partituri) te problem prepoznavanja trajanja nota (ne razlikuje se trajanje polovinke od dvije četvrtinke povezane ligaturom).²¹

Za notnu glazbenu građu i upite grafičkom notacijom odnosno kodiranim znakovima pretraživanja melodija moguća su i pomoću alfanumeričkog, od kojih je najpoznatiji *Parsons code* koji slovčanim oznakama “dešifrira” traženu melodiju.²² Primjenu sličnih kodova omogućuje je ostvariti i u sklopu formata za katalogizaciju (glazbe). Javlja se inicijativa pod nazivom *daj ime melodiji (name that tune)* te se predlaže, na temelju inačice *Plaine and Easie kôda*, unošenje potpolja u polje 031 u formatu MARC21 u kojem bi se kodirali glazbeni incipiti skladbe ili stavaka ispisani alfanumeričkim znakovima i simbolima koji bi označivali glazbene znakove – trajanje, povisilice, snizilice,

¹⁹ Bello, Juan Pablo ; Kent Underwood. Improving access to digital music through content-based analysis. // *OCLC systems & services* 28, 1(2012), 20-21.

²⁰ Pickens, Jeremy. Harmonic modeling for polyphonic music retrieval. Massachusetts, 2004. [doktorska disertacija]. Str. 2.

²¹ Bainbridge, David et al. Searching digital music libraries. // *Information processing & management* 41 (2005), 45.

²² Parsons code način je kodiranja melodije pomoću tri slovčane oznake koje označavaju kretanje melodijske linije, gdje “d” (down) označava silaznu melodiju, “u” (up) uzlaznu melodiju, a slovo “r” (repeat) označava ponavljanje tona. Pomoću te tri kombinacije moguće je relativno točno pretražiti željenu melodiju.

pauze i taktne crte.²³ Iako je naputak da je to polje namijenjeno za identifikaciju glazbenih rukopisa, može se koristiti i kod ostale glazbene građe.²⁴

U praksi razvital algoritama za sadržajno pretraživanje rezultira sustavima s mogućnošću sadržajno oblikovanih upita pomoću zvuka (melodije), ritamskih upita, tekstualnih incipita, upita grafičkom notacijom (notama) te glazbenih incipita oblikovanih simboličkim znakovima.²⁵ Uspostavljeni sustavi koji rade pretraživanje po sadržajnom (melo-ritamskom) upitu transkribiraju akustički i simbolički input korisnika u tradicionalnu notaciju te često daju vrlo dobre rezultate pretraživanja u obliku glazbenih obrazaca najslabijih traženom.

6. Zaključak

Glazbena građa u užem smislu riječi, koja se danas pohranjuje u knjižnicama, predstavlja izazov u stručnoj obradi. Mnoštvo različitih vrsta glazbene građe, fizičkih i intelektualnih oblika te medija objavljivanja stavljaju imperativ pred katalogizatora kako glazbu stručno obraditi, odnosno smisleno organizirati te omogućiti pristup različitim profilima korisnika.

Nastojanja zajednica glazbenih knjižničara dala su vrlo dobra rješenja za praksu i organizaciju glazbene građe u knjižnicama, u vidu stručnih klasifikacijskih oznaka te nadziranih rječnika za predmetnu obradu. Međunarodne inicijative i dugogodišnji rad oko uspostave nadziranog rječnika (tezaurusa) za glazbu, koji još nije zaživio u praksi, govore u prilog složenosti obrade glazbene građe.

Iako niti jedan sustav ne nudi idealna rješenja, ono što je bitno, postojanje je pravila te sustav i dosljednost u obradi kako bi se građa primjereno označila i organizirala. Određivanje predmeta i sadržaja za glazbu prvenstveno znači uvažavati njene specifičnosti, različite oblike pojavnosti te aspekte bitne za pristup i dostupnost zajednici korisnika.

Razvojem funkcionalnosti sustava za katalogizaciju, ali usporedo s tim i

---

²³ Tako bi se u potpolja polja 031 MARC zapisa, osim formalnih podataka o broju stavaka, broju ulomaka, naziva uloge i naslova stavka mogli unositi sljedeći podaci: ključ, tonalitet, predznaci, mjera, tempo te glazbeni i tekstualni incipit. Usp. Myers, Jane A. Music : special characteristics for indexing and cataloguing. // The Indexer 19, 4(October 1995), 272.

²⁴ Library of Congress, MARC21 bibliographic, 031 - musical incipits information (R), [citirano: 2013-12-15]. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/bd031.html>

²⁵ Gerhard, David. User interfaces for music information retrieval [citirano: 2013-12-10]. Dostupno na: http://www2.cs.uregina.ca/~gerhard/publications/MIR_HCI.pdf

glazbe prisutne u digitalnom obliku, vidljivo je da postoje velike mogućnosti u napretku sadržajnog označivanja i pretraživanja glazbe pomoću samoga glazbenog materijala, tako važnog onima koji se s glazbom bave u bilo kojem opsegu i obliku.

LITERATURA

Bello, Juan Pablo ; Kent Underwood. Improving access to digital music through content-based analysis. // *OCLC Systems & Services*, 28, 1(2012), 17-31.

Bainbridge, David et al. Searching digital music libraries. // *Information processing & management* 41 (2005), 41-56.

Bonifačić, Vera. Muzičke knjižnice i zbirke. Hrvatska. // *Muzička enciklopedija*. Vol. 2. Zagreb : JLZ, 1977. Str. 643-644.

Brezak-Lugarić, Đurđica. Tezaurus za pretraživanje u Zbirci muzikalija i audiomaterijala Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Zagreb : Đ. Brezak-Lugarić., 2002. [magistarski rad]

Candidate music genre/ form terms for discussion [citirano: 2014-01-08]. Dostupno na: <http://www.loc.gov/catdir/cpso/musicterms.pdf>

Dorfmueller, Kurt. Form und Gattungsnamen im Sachkatalog der Musica Practica. Zum Entwurf eines Thesaurus. // *Fontes artis musicae* 28, 1/2(1981), 115-129.

Gerhard, David. User interfaces for music information retrieval [citirano: 2013-12-10]. Dostupno na: http://www2.cs.uregina.ca/~gerhard/publications/MIR_HCI.pdf

Gligo, Nikša. Pojmovni vodič kroz glazbu 20. stoljeća. Zagreb : Muzički informativni centar KDZ ; Matica hrvatska, 1996.

Gligo, Nikša. Zvuk-znak-glazba : rasprave oko glazbene semiografije. Zagreb : Muzički informativni centar, 1999. Str. 152-153.

Harvard concise dictionary of music / compiled by Don Michael Randel. Cambridge ; London : The Belknap Press, 1998.

Juričić, Vedrana. Prijedlog odabira glazbene građe za digitalizaciju u sklopu projekta Projekt digitalizacije građe u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Zagreb, 2003. [radna verzija].

Kelly, Elizabeth. Music indexing and retrieval : current problems. // *The Indexer* 28, 4(December 2010), 163-166.

Library of Congress, MARC21 bibliographic, 031 – musical incipits information (R) [citirano: 2013-12-15]. Dostupno na: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/bd031.html>

McKnight, Mark. Are we there yet? Toward a workable controlled vocabulary for music. // *Fontes artis musicae* 59, 1(2012), 286-292.

Medium of performance for music working list of terminology [citirano: 2014-01-08]. Dostupno na: <http://www.loc.gov/catdir/cpsd/medprf.pdf>.

Myers, Jane A. Music : special characteristics for indexing and cataloguing. // *The Indexer*, 19, 4(October 1995), 269-274.

Orio, Nicola. Music Retrieval : A Tutorial and Review. // *Foundations and Trends in Information Retrieval* 1, 1(2006), 1-90.

Parsons code [citirano: 2013-12-13]. Dostupno na: http://www.musipedia.org/melodic_contour.html

Pickens, Jeremy. Harmonic modeling for polyphonic music retrieval [doktorska disertacija] [citirano: 2013-12-13]. Dostupno na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.152.2688&rep=rep1&type=pdf>

Pliner, Graham et al. Melody transcription from music audio : approaches and evaluation [citirano: 2013-12-11]. Dostupno na: <http://www.ee.columbia.edu/~dpwe/pubs/PolEFGSO07-melevel.pdf>

Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. I. dio : Društvene i humanističke znanosti.

Univerzalna decimalna klasifikacija. Skraćeno izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2013.